

МОХАМЕД НЕДАЛИ
ЗАХВАЉУЈУЋИ ЖАНУ
ДЕ ЛАФОНТЕНУ!

Уредник
Зоран Колунџија

Наслов ориџинала
Mohamed Nedali,
Grâce à Jean de La Fontaine!

Слика на корици
Андреа Гуадањо (*Unsplash*)

Copyright © Editions Le Fennec, Résidence Ibn Zaïdoun, 91 Bd. D'Anfa,
20060 Casablanca, Maroc

Copyright © IK Prometej, Novi Sad, 2022.

МОХАМЕД НЕДАЛИ

Захваљујући Жану де Лафонтену!

Роман

*Превела са француској
Љиљана Матић*



ПРОМЕТЕЈ
Нови Сад

Ханани, мојој жени

*Не постоји судбина која се
не може победити презиром.*

А. Ками

Уиозорење

Личности и места овог романа плод су пишчеве маште.
Свака сличност, због тога, само је случајна.

Извештај о протоколу на почетку школске године

Стигао сам у Тинрир шеснаестог септембра хиљаду деветсто осамдесет пете, средином поподнева. Као једини пртљаг имао сам малу путну торбу, своје двадесет и три књиге, нешто знања о француској граматици, исто толико несигурности и чврсто уверење да ћу извући своје из све неподношљивије оскудице.

Аутобус, један стари расклимани и сипљиви Даф, стиже најзад на одредиште свога пута, након квара хладњака, два пуцања гума и пет полицијских *наилаџа рекеџа*.

Само путовање било је дуго и исцрпљујуће искушење за путнике, права голгота за неке: грознице, вртоглавице, тешке главобоље, повраћања, сваковрсне муке.

Мој део мука ограничавао се, срећом, на слабу главобољу и неколико стомачних нелагодности, не одвише онеспособљавајућих.

Напуштајући своје седиште од похабане коже, схватио да су ми уши болно заглунуте: ваздух је у њима фијукао да ми пробије бубне опне на сваке три или четири секунде. Бука је касније прешла у непријатно зујање, које ми је одзвањало у глави.

Путници, бледа лица, сметена погледа, удаљавали су се један по један из прегрејане и одвратне крнтије. Палили су изнемогло на плочник или се ослањали о какав зид, да мало дођу к себи.

Али, тога дана Тинрир није био нимало гостољубив. Силовити југо дувао је са југоистока, доносећи врелину и таласе прашине. Жестоки ковитлаци прелазили су преко сеоског трга, носећи на свом путу пробушене пластичне вреће, папире за паковање, крпе изношених тканина, прње за прераду... Тај отпад узлетао је у ђаволском ковитлацу да би се расуо далеко. Најтежи предмети падали би први на терасе кућа, док су кесе и папири настављали свој луди узлет ка небу.

Сунце је почело да залази на обзорју, али је још увек јако сијало, да вам растопи мозак.

Ослободио сам се своје путне торбе у неком малом, мрачном локалу МТП,¹ који је истовремено служио као шалтер и пртљажница компаније. Службеник, неки приступачан младић, објасни ми пут до гимназије. Морао сам тамо да одем што је брже могуће. Често су ме упозоравали да не закасим на дан потписивања протокола о почетку школске године: шефови установа често нису оклевали да пошаљу одоцнеле да објасне своје закашњење Делегату Министарства националног образовања, на шта су се наставници јежили при самој помисли.

Мој сат *Морџима* показивао је шеснаест сати и двадесет минута. Школске установе затварају се обично у осамнаест часова. Морао сам, дакле, да пожурим, утолико пре што нисам знао колико је гимназија била удаљена од сеоског трга и колико ће ми времена требати да до ње стигнем.

¹ Мароканско транспортно предузеће

Пошто је сигурно био погодио колико ми се журило, млади службеник МТП објасни ми пречицу:

– Тако ћете уштедети барем двадесетак минута! – додаде он на арапском са јаким берберским нагласком.

Ја му захвалих и одох трчећим кораком.

Југо је дувао све јаче; ковитлаци су удвостручили снагу. Прашине сам имао свуда: у коси, у очима, у ушима, у ноздрвама, па чак и у грлу. Моја одећа заударала је на опору мешавину сачињену од изгорелог мазута, прашине и накупљеног зноја. Али, настављао сам своје атлетско ходање, не бринући много о свом изгледу: Потписивање протокола на почетку школске године!

Тачно у седамнаест часова, прекорачих праг гимназије Заид у Х'мад, сав у голој води и прекривен прашином. Два крила црне табле, од којих је свако имало брижљиво написано обавештење, била су постављена наспрам улаза, тако да одмах привуку поглед. Прво обавештење означавало је ученицима различита документа која треба поднети за упис у добром и одговарајућем облику. Друго их је подсећало да ће часови почети одмах сутрадан, упозоравајући их истовремено да се причувају неоправданих изостанака.

На крају алеје, неколико намештеника у кошуљама ћаскало је, с времена на време нехајно повлачећи дим из своје цигарете. Мало даље, два пса дремала су у сенци једног дрвета горке поморанџе прашњавог лишћа. Две животиње биле су опружене на боку, раширених шапа, опуштених ушију, склопљених капака, њушке опседнute

ројем мува зунзара. Ништа их по изгледу није разликовало од њихове сабраће која труну дуж наших друмова, дуго након што их је покосио какав несавесни лош шофер.

Није било ни трага од неког ђака у околини. Гробљанска тишина притискала је ово место.

Као све њој сличне зграде саграђене почетком осамдесетих година, гимназију Заид у Х'мад чинила је једна једина зграда у облику слова Е, огромног Е од армираног бетона које је лежало на одузетој земљи. Упркос *Маракеш* црвеним фасадама, целина је имала нечег суморног и одбојног, нечег што је неизбежно подсећало на затворски свет. Можда се архитекта прво доказао у осмишљавању затвора, пре него што су му поверили пројектовање школских установа.

Изузев средишњег крила, резервисаног за канцеларије, остатак зграде чиниле су учионице, које су се једнолично низале дуж ходника. Врата и прозори гледали су на пространо двориште за одмор, у коме су се ђаци морали кретати пажљиво, јер је било прекривено клизавим шљунком, који се обилато налази у коритима пустињских река у земљи.

На крају сваког ходника, широка степеништа чији су басамци били прекривени привидним мозаицима, водила су на први и једини спрат.

Горе, план зграде је дословце понављао распоред из приземља; учионице, ходници и канцеларије низали су се и личили једни на друге да се човек могао преварити.

Наравно, канцеларија директора налазила се на спрату.

Врата су била широм отворена. Стидљиво сам два пута покуцао савијеним кажипрстом. Директор, или онај за кога сам претпостављао да је он, био је заокупљен чишћењем уха помоћу капице пенкале Бик. На звук куцања на вратима, он подиже главу и упери очи у мене, нимало срећан што ме види. Читаво тело му се укочи, заузе хладно, чак непријатељско држање. Можда сам дошао у незгодном тренутку. Човек ме је посматрао двадесетак секунди, пре но што се најзад одлучио да процеди између зуба једно *zid!* приђи, деспотским и презривим тоном, којим се обично служе наши чиновници *Махзена*² када примају грађанина из простог народа. Прићох, несигурна корака, већ озбиљно пољуљаног самопоуздања. Ствари су неоспорно почињале лоше по мене.

Дочека ме мирис, својствен канцеларијама наших руководилаца, некаква мешавина четири основна састојка: жутог дувана, парфима *Мушки*, потпуне власти и просте глупости. Стадох на два корака од писаћег стола и изговорих *салам* или *'алејкум* како се пристоји. Директор је настављао да ме посматра без речи, без икаквог знака, ништа.

Био сам дубоко разочаран, како хладноћом дочека, тако и физичким изгледом човека. Директор је био, без претеривања, савршена слика ружноће у најширем смислу речи: грубих и простих црта лица, изобличене лобање, разроких очију да вас доведу у забуну, кривих уста, бркова као у Хитлера, млохавог и опуштеног тела, са бар педесет година.

² Махзен је владина или државна администрација у Мароку – *йрим. йрев.*

Осим тог мириса свемоћног руководиоца, нешто дрско и увредљиво избијало је из његове личности: требало је стварно бити слеп, па да се то одмах не примети. На тренутак, запитао сам се није ли то каква груба грешка судбине да се једно тако ружно створење уздигло до тако важног положаја.

Грешка судбине? Али, случај далеко да је био неубичајен! Великим бројем установа и јавних управа ове земље заиста управљају сподобе далеко погрешније од ове коју сам имао пред собом. Не, све је давало повода да се помисли како је то пре намерна политика наших људи који одлучују. Тим изопаченим изборима они несумњиво желе да грађанину огаде јавну службу. Иначе, како објаснити да се већина кључних положаја додељује чопору свакојаких наказа и богаља: сакатима, пијанцима, педофилима, сексуално опседнутима, срчаним болесницима, прождрљивцима, грабљивцима...?

Човек је наставио да ме одмерава, још увек зловољно. Збуњен, скретох поглед. Очи ми се зауставише на библиотеци од црвеног лакираног дрвета, која је стајала иза писаћег стола. Полице добро попуњене различитим књигама, од којих су неке биле раскошно укорићене: збирке хадита,³ речници, енциклопедије, годишњаци, мали речници, приручници из историје и географије у неколико томова... Свим директорима, рачунајући ту и део неписмених међу њима, важно је да имају сличну опрему у својој канцеларији. То им даје ђаволски велику

³ Хадит, у исламској вери, представља збирку Мухамедових речи и дела, као и дела његових следбеника, поводом коментара Корана или правила понашања. Хадити, чија скупина чини суну, јесу друга основа исламске догме. – *йрим. йрев.*

важност, привид људи од науке и културе, што у ствари уопште нису.

Поред библиотеке, стајао је велики сиви метални комад намештаја, који је чинио низ од седам или осам низова наслаганих фасцикли, од којих је свака носила налепницу исписану масним словима. Сва папирологија установе требало би у принципу да чами у њима. Збирка пехара, медаља и других трофеја била је брижљиво поређана изнад комада намештаја – вечних сведока толиких победа које су извојевали млади спортисти гимназије на школским играма, награда одузетих одмах након фотографисања за успомену како би красили канцеларију господина директора.

Шушкање папира привуче моју пажњу на унутрашњост просторије. Запазих присуство једне друге особе, неког мало млађег човека, који је седео за мало мањим столом, али са далеко више хартије на њему. Са оловком ХБ2 међу прстима, он је прелазио очима преко неког одштапаног листа. Мој долазак у канцеларију уопште га није омео у послу.

– Онај други није знаменитост у крају! – забрунда директор.

Окретох се, запрепашћен тоном.

– Могу ли знати разлог овог доласка? – додаде он, одмеравајући ме мрзовољно очима.

– Зовем се Мохамед Не... – промуцах, збуњен свом том неоправданом и неопростивом зловољом. Управо сам постављен у овој установи као професор...

– Па, шта! – прекиде ме он правећи презриве гримасе. – Потписивање уговора била је јутрос у десет сати, а не на два минута пре затварања установе!

– Извињавам се, али ја долазим јако из далека, из Техе...

– Немојте ми причати своје житије, то ме се уопште не тиче!

Већ сам добро познавао те ситне моћнике, којима је држава намерно подарила толико власти са, за узврат, наређењем да извршавају једно једино: да понижавају. Због какве ситнице, могу да вам направе много проблема, или да вам без околишења упропасте каријеру. Искуство ме је било научило да тим тиранима не треба допустити да вас потпуно смрве нити са њима улазити у отворен сукоб. Једини начин да се извуче из незгоде без много штете састојао се у томе да се мирно бране своја права онаква каква су предвиђена законом – стварност за коју ови мали деспоти нису марили, али ипак нису ишли дотле да их отворено крше, као што су чинили њихови хијерархијски надређени у Рабату.

Дакле, присилио сам себе да се саберем, да поново постанем господар својих речи и својих кретњи. Нарочито није требало да учиним какву погрешку чије последице би нашкодиле мом интересу.

– Не причам Вам ја свој живот! – одговорих трудећи се да изгледам што је могуће мирније. – Напросто вам објашњавам разлоге свог закашњења, ако закашњење постоји; јер, колико је мени познато, пропис предвиђа кашњење од четрдесет и осам сати за потписивање уговора о почетку школске године!

Наглим покретом леђа, директор одгурну своју фотељу за љуљање уназад, исправљајући кичму као да ће устати: пурпурно црвенило изби му на лицу и потиљку,

поглед му постаде непопустљив, вене му искочише на челу... На крају лупи снажно дланом о сто:

– Ево једног, још са мајчиним млеком на зубима, који ми даје лекције о пропису! – загрми он, исколачених очију, са набреклим венама на врату. – Ти наставници што су се тек испилили баш имају петљу!

Секретар изусти једно тихо *ох!* пропраћено гримасом неодобравања поводом мојих речи, мање да би ме осудио него да би показао извесно слагање са својим претпостављеним по хијерархији.

– Не дајем Вам ја лекције о пропису – наставих ја са што је могуће више хладнокрвности. – Подсећам Вас, никад се не зна!

Директор поново лупи дланом о сто, јаче, лица згрченог од беса и мржње, влажних и балавих усана:

– *Хак! Хак!* – рикну он. – Гле. Шта ја то чу?

Није завршио свој узвратни говор. Срџба га наједном прође, а да ништа није указивало да ће се то догодити, црте лица му се опустише, муња му севну у оку. Кажипрстом, он спусти наочаре са златним оквиром на врх носа; истовремено, испружи врат према вратима:

– Склањајте ми се с очију! – заповеди ми он тихим, али нервозним гласом.

Како се он све више нагињао према вратима са живим занимањем, ја се окретох, радознао да видим шта га је то могло толико привући.

– Приђите! Молим Вас, приђите! – изусти он, сав срећан, обраћајући се једној лепо одевеној девојци, која је стрпљиво чекала на улазу у канцеларију.

Ја се мало померих да бих је пропустио да уђе.

– Молим Вас да ме извините неколико минута! – тражи од мене директор, десне руке испружене према вратима.

Ја развукох усне у усиљени свирепи осмех и не помакох се с места. Човек поцрвене, затим пребледе, а потом опет поцрвене. Осетих да на уснама има простачке, бесрамне, бесне речи, спремне да излете, али није се усудио да их изусти пред лепом девојком. Задовољи се тиме да ме прострели очима у којима је кључао бес, згрчених црта лица, кратког даха. Остадох непомичан у свом ставу, пола због изазова, пола из злобе. У сваком случају, ни сав притисак света не би ме натерао да променим мишљење. Његова рука остаде, још десетак секунди, испружена према излазу, жустро ме опомињући да се повучем. Остадох равнодушан, непоколебљив као каква животиња која неће попустити, чак ни под ударцима. На крају је одустао са обећањем у ваздуху, да ће ми моју дрскост скупо наплатити.

– Нови професор, зар не? – рече директор устајући, руке испружене према младој девојци.

Његово се понашање било потпуно променило. Остао сам запрепашћен тиме.

– Малика Тази! – одговори она гласом са меким изговором. – Госпођица Малика Тази, професор француског!

Она се лако наже према мени, оклеваше на тренутак пре но што ми пружи танку, нежну руку и са прозирношћу проузрокованом малокрвношћу. Ја је стегох како приличи, под убиственим погледом шефа установе.

Секретар је био подигао нос са својих папира и уочио се у занесеном дивљењу.